

[B] **GEEN OUDE SYMBOLEN, IK SCHRIJF.
“BOVEN WATER” VAN MIGUEL DECLERCQ**

Het is een ongeschreven wet: wie een boek recenseert, laat de achterflap buiten beschouwing. Voor een criticus is het al te gemakkelijk polemiseren tegen de soms gemakzuchtige, soms nietszeggende flarden die je daar aantreft, tegen de flatteuze citaten uit recensies en het plichtmatige rijtje prijzen. Maar nu ik Miguel Declercq's derde dichtbundel *Boven water* bespreek, moet ik wel op de achterflaptekst ingaan. Die heeft mijn interpretatie diepgaand beïnvloed.

Dit staat er: “Miguel Declercq (Oostende, 1976) schrijft en tekent. In een vorig leven publiceerde hij bij De Arbeiderspers de dichtbundels *Person@ges* (bekroond met de Hugues C. Pernathprijs 1998) en *Zomerzot/Somersault*, alsook de experimentele roman *Wat Chloë overkwam*. Vervolgens liet hij tien jaar lang nauwelijks iets van zich horen. In *Boven water* vertelt hij u waarom.” De laatste twee regels trekken mijn aandacht. De tien jaar dat we niets van Declercq lazen, waren geen toevallige pauze, ze worden betekenisvol gemaakt. De auteur – of de uitgever – spreekt zelfs van een “vorig leven”. Wat is er met Declercq gebeurd en welke weerslag zou deze geschiedenis op zijn poëzie hebben gehad?

Dat zijn vragen die ik mezelf als academisch geschoolde lezer zelden toesta te stellen, laat staan te beantwoorden. Ik plaats een bundel altijd in de eerste plaats in een literair-historische, filosofische of politieke context. Pas in tweede instantie ga ik de gedichten met het leven van de auteur in verband brengen. In het openingsgedicht van *Boven water*, ‘Na het avontuur’, dringt zo’n biografische leeswijze zich nog niet op. Zo is er in het gedicht geen sprake van een “ik-figuur”, maar van een “wij”. Het gedicht toont hoe “wij”, over het paard getild en doodgeknuffeld, uiteindelijk vluchtten in de hoogste boom en “onze” wonden likten, terwijl de avond viel, terwijl de ijskappen smolten.

Na het avontuur
zagen we hoe zoogdieren verdronken:
de poten omhoog en het bakkes wijdopen.
Het was alsof ze de golven
          probeerden tegen te houden met
          hun laatste woorden.
Het was alsof ze gedichten schreven
van een andere orde.

Deze soepel klinkende regels zou je zowel politiek als poëticaal kunnen interpreteren. In de politieke leeswijze gaat het om een ecokritisch fragment, om een aanklacht tegen de menselijke invloed op de klimaatverandering. De stille beschuldiging aan de mens die de zoogdieren uitspreken, wordt in het smeltwater van de ijskappen gesmoord. In de poëtische interpretatie veranderen de dieren in poëtische wezens, die met hun verdronken woorden “gedichten schreven / van een andere orde”. De slotregels geven een aanwijzing van welke “orde” die gedichten dan zijn: “We waren op zoek naar hogere gronden, / maar er waren geen hogere gronden.” De gedichten van de zoogdieren verwijzen volgens mijn poëtische lezing dus naar geen enkele “hogere grond”, bestaan enkel in zichzelf, als perfecte autonome kunstwerken. In de ecokritische interpretatie zouden we de “hogere gronden” heel anders begrijpen, veel meer letterlijk. “We” zijn op zoek naar hoger liggend gebied om aan de stijgende zeespiegel te ontkomen, maar zo’n vlucht leidt tot niets.

Twee pagina’s later volgt een gedicht waarvan de biografische strekking moeilijk kan worden genegeerd. Het gedicht gaat over een “ik” die “hem” in de spiegel voor zich ziet staan: “een jongeman van 35 jaar / met grijzend haar en wijkende slapen.” Gezien de leeftijd van de man zal vrijwel iedere lezer in die man Declercq herkennen; hij was in 2011 35 jaar. Het gedicht vertelt dat deze ouder wordende jongeman in de spiegel

voorgoed was uitgepraat: “Een haai die van zijn vinnen is ontdaan duikt net zolang omlaag tot hij verandert in het aas waarop hij joeg. En dat bedoel ik letterlijk: ontvinde haaien vinden water ongemeen onaangenaam.”

De jongeman die zijn woorden niet langer als wapens kan gebruiken wacht hetzelfde lot als de ontvinde haai: hij is weerloos geworden. Het ligt voor de hand om dit gedicht te lezen als het verslag van een persoonlijke crisis; Declercq reikt die biografische leeswijze zelf aan door expliciet van zelfherkenning en –vervreemding in een spiegel te spreken.

Waar ik de metafoer van het dreigende water in

‘Na het avontuur’ nog filosofisch of politiek begreep, lees ik hem verderop in de bundel steeds vaker als de verbeelding van de benauwende psychische conditie. Soms wordt zelfs de beeldspraak achterwege gelaten en brengt de dichter expliciet zijn toestand onder woorden. De openingsregels van ‘Roofbouw’ zijn zo’n nadrukkelijke gemoedsbeschrijving. Alleen de enjambementen herinneren ons eraan dat we met poëzie te maken hebben: “Ik dacht dat alles overging / en dat daardoor een einde kwam / aan al deze beproevingen, / maar na 9 jaar aanmodderen / is de grap eraf en zit de schrik erin / dat dit iets meer dan een bevlieging is.” *Boven water* bevat wel meer van zulke gedichten die bijna pijnlijk sentimenteel en uitgesproken zijn. Zo bevat ‘Op de hoogte’, een gedicht over een relatiecrisis, uitdrukkingen als “een zee van woorden”, “verkeerd verbonden zijn” en “losgebarsten onweer” – allemaal zinsneden die zó versleten zijn dat weinig dichters ze nog durven te gebruiken.

Dat ik het woord “durven” gebruik, geeft aan dat ik denk dat Declercq sentimentele toon geen onvermogen is. Toen Hugo Brems in 1998 voor *Ons Erfdeel* het debuut *Person@ges* besprak, bracht hij Declercq uiterst consciëntieuze schrijfstijl met het postmodernisme en zelfs met het maniërisme in verband. Declercq expliciete schrijfstijl in *Boven water* beschouw ik als een keuze. We zien de dichter niet alleen worstelen met zijn psychische toestand, maar ook met zijn poëtische principes. Het laatste gedicht vóór de aantekeningen, ‘Op het droge’, beschrijft die strijd. De dichter richt zich hier nadrukkelijk tot zijn publiek, dat volgens hem dacht “dat ik het niet meer in me had”.

We wisten allebei dat dit ons ooit ging overkomen.
geen dreigende wolken   geen oude symbolen
Ik schrijf.

“Geen oude symbolen”: het lijkt wel een afzwering van de beeldrijke, complexe taal waarin de “oude” Declercq zich uitdrukte. Nu is er nog maar één ding van belang: “Ik schrijf.”

De metafoer van het wassende water, die de bundel doorspookt, kan zo op verschillende manieren orden begrepen. Het is als gezegd een verbeelding van de (geestelijke) ziekte, die overspoelt en verstikt. Maar het is ook een uitdrukking voor een reiniging

Gepubliceerd in *Ons Erfdeel* 2013/1.

Zie www.onserfdeel.be of www.onserfdeel.nl.

en een koerswijziging. Zoals in het openingsgedichten de poëtische zoogdieren verdrinken, zo gaat in deze bundel de postmoderne beeldtaal ten onder. Levert Declercq's zoektocht naar een nieuwe, verstaanbare poëzie goede gedichten op? Lang niet altijd. Maar het is wel pijnlijk en soms aangrijpend om zijn parcours te volgen.

LAURENS HAM

MIGUEL DECLERCQ, *Boven water*, De Arbeiderspers,
Amsterdam, 2012, 64 p.
